

EROISM ȘI JERTFĂ LA ROMÂNII DE PESTE PRUT. UNIREA BASARABIEI CU ȚARA

Doctor în istorie, profesor universitar **Jipa ROTARU***

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4316-8053>

* Profesor universitar, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, doctor în științe istorice, specialitatea Istoria României, istorie antică. Din punct de vedere profesional, din 2008, este profesor universitar, Universitatea *Hyperion* București, Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale; decan al Facultății de Jurnalism și Științe Politice din Universitatea *A. Șaguna* Constanța (1996–2006); șeful Muzeului Marinei Române (1995–1995); director al Muzeului Militar Național (1991–1995); profesor, conducător de doctorat, Universitatea Națională de Apărare *Carol I*, București (1995–1996). Cercetare: istoria modernă și contemporană a Europei și a României; istoria militară în special; istoria marinei; muzeografie militară. A scris peste 160 de studii științifice. În domeniul muzeografiei militare, a publicat peste 22 de materiale în reviste de profil din țară și străinătate și a coordonat proiectarea și realizarea expoziției de bază a Muzeului Militar Național în noul sediu, precum și a filialelor Constanța, Oradea, Mărășești ale muzeului. A proiectat și a realizat peste 22 de expoziții tematice în colaborare cu instituții similare în țară (Constanța, Galați, Brăila, Iași, Piatra Neamț, Cluj, Oradea, Timișoara) și străinătate (Paris, Kent-Ohio, Chișinău, Plevna, Istanbul, Trencin – Cehoslovacia).

HEROISM AND SACRIFICE OF THE ROMANIANS ACROSS THE PRUT. THE UNION OF Bessarabia WITH THE COUNTRY

Summary. The unification of Bessarabia with the Motherland in 1918, an act with profound heroic and national-patriotic reverberations, was to open the way for the fulfillment of complete national unity and the realization in the year of grace 1918 of Greater Romania, a free, independent, and sovereign country. At the end of the 19th century and in the first decades of the 20th century, the struggle for the unity of all Romanians entered a new phase – unification had become a priority issue both for the Romanian state and for Romanians in the oppressed territories: Bessarabia, Bukovina, and Transylvania, closely supported by all Romanians, including those in the diaspora. A delegation of the Council of the Country composed of I. Inculeț, Pan Halippa, and Daniel Ciugureanu once again came to Iași on March 2 to get in touch with the new Romanian government led by Alexandru Marghiloman.

Keywords: The Union of Bessarabia with the Motherland 1918, Bukovina and Transylvania, the Romanian people, the Council of the Country, Ion Inculeț, Pan Halippa, Daniel Ciugureanu, the government of Romania, Alexandru Marghiloman.

Rezumat. Unirea Basarabiei cu Țara Mamă din 1918, act cu profunde reverberații eroice și național-patriotice, avea să deschidă calea înfăptuirii deplinei unități naționale și realizarea în anul de grație 1918 a României Mari, țară liberă, independentă și suverană. La sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale celui de-al XX-lea, lupte pentru unitate a tuturor românilor intrase într-o nouă fază – unirea devenise o problemă prioritară atât pentru statul român cât și pentru românii din teritoriile asuprite: Basarabia, Bucovina și Transilvania, sprijinite îndeaproape de toată românimea, inclusiv de cea din diaspora. O delegație a Sfatului Țării compusă din I. Inculeț, Pan Halippa și Daniel Ciugureanu a venit din nou la Iași, pe 2 martie, pentru a lua legătura cu noul guvern al României condus de Alexandru Marghiloman.

Cuvinte-cheie: Unirea Basarabiei cu Țara Mamă 1918, Bucovina și Transilvania, românime, Sfatul Țării, Ion Inculeț, Pan Halippa, Daniel Ciugureanu, guvernul României, Alexandru Marghiloman.

A vorbi despre eroi, jertfe și vitejie în condițiile comemorării distinsului boier Alexandru Marghiloman, reprezintă un act de profundă pioșenie, înțeles la adevăratele sale intenții, de organizatorii conferințelor anuale, și redacția revistei *Dialogica* drept care le adresez de la început felicitări și mulțumirile noas-

tre¹. Despre eroismul românilor și sacrificiile lor pentru apărarea gliei străbune, pentru unitate, independență și suveranitate s-a vorbit mai puțin în epocile nu de mult apuse. Atunci când istoria se scria pe baze

¹ Comunicare susținută în cadrul sesiunii științifice de comunicare din 8-10 mai 2025, Buzău, „In Memoriam Alexandru Marghiloman”.

ideologizante dictate de la Moscova, era interzis să se facă vorbire despre tot ce era românesc. Așa se face că până nu de mult, marile evenimente din devenirea noastră națională erau ascunse cercetării, singura interpretare acceptată fiind cea dictată de interesele unei oculte străine și ostile neamului românesc.

Printre subiectele puse la obroc de autoritatea comunistă din România anilor 1948–1989, s-au aflat, cum era de așteptat, și cele legate de unirea tuturor românilor sub un singur sceptru, eveniment petrecut în urmă cu mai bine de 108 de ani.

Unirea Basarabiei cu Țara Mamă din 1918, act cu profunde reverberații eroice și național-patriotice, avea să deschidă calea înfăptuirii deplinei unități naționale și realizarea în anul de grație 1918 a României Mari, țară liberă, independentă și suverană.

La sfârșitul secolului al XIX și în primele decenii ale celui de-al XX-lea, luptele pentru unitate a tuturor românilor intrase într-o nouă fază – unirea devenise o problemă prioritară atât pentru statul român cât și pentru românii din teritoriile asupra: Basarabia, Bucovina și Transilvania, sprijinite îndeaproape de toată românimea, inclusiv de cea din diaspora [1].

Odată cu declanșarea primului război mondial în vara anului 1914, s-a acordat prioritate unirii românilor din Transilvania, situație explicată de Take Ionescu într-un interviu acordat redactorului ziarului *Temps*, Charles Rinet Mavrody; „Nici o națiune nu se poate afirma, nu poate ajunge la deplina dezvoltare intelectuală și nu poate contribui demn la tezaurul comun de cunoștințe și frumusețe umană fără unitate națională. Trebuie să fi trăit ca membru al unei națiuni dezmembrate între mai multe state pentru a cunoaște melancolia sfâșietoare a unei asemenea existențe și în ce măsură aceasta împiedică orice înălțare. De aceea nu există nici unul dintre noi care, din cea mai fragedă copilărie, să nu se fi gândit decât la un singur lucru, unirea tuturor românilor într-un singur stat ... Este adevărat că sunt români atât în Rusia cât și în Austro-Ungaria și vechii noștri aliați austrieci și germani – aliați pentru pace și nu pentru război – ne arată cu degetul frontiera Nistrului. Basarabia, anexată prin forță în ciuda Rusiei ar însemna chiar în cazul unei victorii austro-germane, victorie pe care eu o cred imposibilă, perspectiva unui nou război cu imperiul țarilor în următorii 15-20 de ani. În timp ce provinciile austro-ungare locuite în majoritate de români, unde trăiesc aproape 4 milioane de-ai noștri și unde conștiința națională este vie și activă, odată anexate la România vor fi ale ei pentru totdeauna. Nu cred că există vreun român care să nu gândească la fel ca mine” [2, p. 209]. Să mai precizăm doar că acest răspuns a fost dat la sfârșitul anului 1914.

În aceeași idee, Constantin Mille arăta în ziarul *Adevărul* din 18 aprilie 1915; „Astăzi vom merge cu Rusia fără a fi filoruși, fiindcă prin aceasta putem, ori credem că putem, să înfăptuim întregirea neamului românesc ... Noi, românii, nu suntem nici filoruși, precum nu suntem nici filoaustrici ... Și noi, românii, suntem sortiți să intrăm în dansul morții, nu însă pentru a cuceri state și popoare! Dimpotrivă, vom porni război pentru liberarea din robie a semenilor noștri de același neam și de aceeași limbă. Și dacă războiul este de osândit când el are ca scop robirea popoarelor, războiul este sfânt când el este purces ca să rupă lanțul robilor și robilor de același sânge cu tine” [2].

Argumentând necesitatea intrării României în război și insistând asupra faptului că aceasta nu înseamnă imperialism, Nicolae Iorga spunea: „Ce înseamnă imperialism? Adică a lua arma în mână ca să-i aperi pe ai tăi, a întrebuița dreapta violență împotriva celor mai nelegitime violențe care lovesc în tot ce ai mai scump și încearcă a-ți interzice viitorul, a-ți paraliza toată activitatea viitoare, aceasta este imperialism? Imperialism se cheamă tendința de a stăpâni fără drept orice pământ, oricare ar fi populațiile ce l-ar locui și oricare ar fi sentimentele locuitorilor care ar fi acolo. Aceasta este imperialism. Iar a cere cu arma în mână dreptatea pentru frații tăi, a cere ca tot pământul locuit de români să fie numai după voia lor a tuturor românilor, o largă țară democratică, aceasta nu se cheamă imperialism” [2].

Tot la fel, dintr-un raport înaintat Ministerului de Externe al Belgiei de reprezentantul său la București la începutul anului 1915, reținem; „România va reclama provinciile românești ale Transilvaniei și Banatului. Ea va fi mai puțin exigentă în ceea ce privește Bucovina care a fost aproape în întregime românească dar nu mai este în momentul de față. Rămâne problema Basarabiei... Există credința pe malurile Dâmboviței că Rusia va repara greșeala comisă în 1878 și va restitui aceste provincii care sunt incontestabil românești”.

Pentru aceeași perioadă, același ministru de externe al Belgiei J. Davignon, pe baza informațiilor la dispoziție, preciza reprezentanților săi acreditați la Londra, Paris, Roma și Petrograd, că idealul românilor este de a reconstitui leagănul naționalității lor și de a cuprinde în limitele Regatului regiunile locuite de români, între Nistru, Prutul Superior, Tisa și Dunăre, adică de a alipi Basarabia, Bucovina, Transilvania și Banatul. În același timp, excelența sa sublinia poziția guvernului rus care contesta revendicările românești, considerând acestea ca o dorință a Prim-ministrului Ion Brătianu de a întârzia cât mai mult posibil intrarea țării sale în luptă.

În noile condiții, atât în Vechiul Regat cât și în provinciile aflate sub dominație străină, mișcarea pentru desăvârșirea statului național unitar român a luat o deosebită amploare pe măsura desfășurării războiului mondial. Atmosfera din acele vremuri este concretizată de părintele Vasile Lucaciu în următoarele cuvinte: „Nu voim sugjugare, ci voim libertate; nu voim asuprirea altor țări și altor popoare, voim dezrobirea neamului românesc. Noi nu voim încălcarea altor teritorii ce nu ne aparțin, voim numai asigurarea drepturilor noastre naționale, de veacuri răpite pe nedrept”.

Puterile Antantei și-au intensificat tot mai mult presiunile asupra României pentru intrarea țării noastre în război alături de această alianță. Într-un interviu publicat în *Journal de Geneve* din 1 iunie 1915, Ion I.C. Brătianu prezenta foarte explicit poziția țării noastre: „România nu cere de fapt decât o *restituție în integritate*. Ea nu are ambiția unor cuceriri aiurea. România se ridică doar pentru a elibera pe frații săi care din totdeauna au fost uniți cu ea prin cele mai strânse legături ... Pentru pacea viitoare a Europei, pentru stabilirea noii ordini, este necesar deci ca principiul naționalităților să triumfe pentru toate statele europene interesante, deci și pentru România. O Românie reunind la sine pe toți fiii săi pe care vicisitudinile timpurilor i-au răpit, o Românie puternică va fi garantă a păcii și înțelegerii în Orient”.

Așadar, motivația intrării României și Armatei sale la 15 august 1916 în Primul Război Mondial a fost numai și numai realizarea unității naționale, fapt admirabil sintetizat de Onisifor Ghibu într-un articol publicat în *Gazeta Ostașilor* din 11 septembrie 1916: „Ce vrem noi oare? Noi nu vrem să cucerim pământul altora, noi voim să luăm îndărăt pământul nostru, care ni s-a luat cu nedreptate și în care patru milioane de români au fost asupriți sute și mii de ani. Noi vrem să scăpăm de robie pe frații noștri din Transilvania și din Bucovina; vrem să redobândim pământul în care își dorm somnul de veci arhanghelii neamului nostru Mihai Viteazu și Ștefan cel Mare ... Nu vrem răul nimănui dar vrem dreptate pentru noi și frații noștri”.

Dar dezastrul economic, insuccesele de pe front, euforia generală din societate, au dus în cele din urmă în luna februarie 1917 la declanșarea revoluției burghezo-democratice în Rusia. Țarul Nikolai al II-lea a fost detronat și apoi ucis bestial cu întreaga familie. Aceeași soartă a avut-o și Rasputin. În aceste condiții, ca în întreaga Rusie, și în Basarabia mișcarea națională a cunoscut un avânt deosebit, intensificându-se acțiunile pentru autodeterminare (*samoopredelenie*). La 8 martie 1917, în ziarul *Cuvânt Moldovenesc*, care apărea la Chișinău, a fost publicat un articol, în care se arăta că revoluția din Rusia a creat premisele necesare

eliberării Basarabiei: „Soarele ce răsare să ne deie o rază de lumină, de slobozenie și nouă moldovenilor care am fost robi nevinovați mai bine de o sută de ani”. Iar același ziar, la 26 martie preciza: „Acum ori niciodată putem noi să ne hotărâm singuri soarta. Trebuie să ridicăm steagul pe care a scris Unire” [3, p. 190]².

Urmarea firească a intensificării activității pentru emancipare națională, se accelerează și manifestările în vederea pregătirii condițiilor pentru realizarea unirii. La 3 aprilie 1917 se înființa la Chișinău Partidul Național Moldovenesc, al cărui program prevedea la punctul 2: „Partidul Național Moldovenesc va lupta pentru dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătorești, bisericești, școlare și economice a Basarabiei”. Având la conducere cei mai înfocați luptători, eroi pentru unire: N. Stroescu, Pavel Gore, Pantelimon Haipa, Șt. N. Ciobanu, dr. El. Alistar-Romanescu ș.a., P.N.M. va deveni în lunile următoare animatorul luptei pentru autonomie, independență și unire cu țara a românilor de peste Prut. Ideile progresiste lansate prin programele P.N.M. vor fi reluate de mai toate organizațiile progresiste, care s-au înscris pe linia luptei pentru unitate. Astfel de idei le găsim precizate în Congresul Uniunii Cooperativeilor desfășurat în zilele de 6 și 7 aprilie la Chișinău, care prin rezoluția adoptată înscrisa idealul propășirii economice și culturale a Basarabiei, cerându-se autonomie administrativă, culturală și economică. În afacerile interne Basarabia trebuie să se administreze independent, recunoscându-i-se libertatea de autodeterminare – se mai preciza în document. Toate legile privitoare la viața economică a Basarabiei să fie elaborate de capul administrativ local (Sfatul Țării – nota noastră/n.n.), în conformitate cu obiceiurile strămoșești ale moldovenilor.

Mai răspicat, cu prilejul unui mare miting organizat la Odessa în ziua de 18 aprilie 1917, glasul din Basarabia s-a făcut din nou auzit. Cei peste 10.000 de militari moldoveni din garnizoana Odessa, profesori, medici, studenți, preoți participanți la miting, au cerut autonomia politică a Basarabiei și constituirea de unități militare moldovenești pentru apărarea împotriva jafurilor și violențelor comise de soldații ruși, care la îndemnul bolșevicilor părăsiseră frontul și se deplasau în debandadă spre ținuturile natale [4, pp. XXXIII–XXXIV].

În perioada 21-25 mai a avut loc la Chișinău primul congres al țăranilor și învățătorilor basarabeni, care s-a pronunțat și el pentru autonomia Basarabiei în aceleași condiții propuse de P.N.M. Cu aceasta

² Vezi și Stamate Grigore, Hodorogea Mihai. *Bătăliile mareșalului Prezan între autoritate și modestie*. București: Editura Axiomaprint, 2016, pp. 331-336.

mișcarea naționalistă cuprinsese aproape toată societatea românească din Basarabia.

Dar în iunie 1917, guvernul Republicii Ucraina a revendicat Basarabia, ceea ce a determinat protestul energetic al românilor și cererea adresată de conducătorii de la Chișinău lui Kerenski – primul ministru al guvernului provizoriu al Rusiei, de a li se acorda dreptul de a-și alege conducerea proprie în hotarele lor istorice, iar la 16 iulie 1917 Partidul Național Moldovenesc a făcut cunoscut Radei ucrainene (guvernul instaurat la Kiev după revoluția din februarie 1917 – n.n.) că „Basarabia va rămâne autonomă”. Hotărârea a fost întărită prin acțiunea din 22 iulie a Comitetului Central Executiv Moldovenesc și a Sfatului deputaților soldaților, care au trimis un protest Radei centrale ucrainene în care, printre altele, se sublinia că Basarabia, pe baza drepturilor istorice, etnografice, pe baza obiceiurilor sale deosebite și a situației economice, are dreptul imprescriptibil pentru o completă autonomie.

La rândul său, Sfatul central al împrumutătorilor ofițerilor și soldaților basarabeni care s-a întrunit la 2 august la Chișinău, a dat publicității o declarație în care se afirmă că „fiecare norod are dreptul a-și hotărî soarta și luînd în seamă trecutul, așezarea și neamul locuitorilor Basarabiei a hotărât să îndrepte către toate partidele naționale, politice, obștești, profesionale și alte organizații chemarea de a se întemeia la Chișinău Sfatul Țării, în care să intre împrumutătorii norodului de la toate partidele politice, proporțional numărului fiecărui norod ce locuiește în Basarabia”. S-a hotărât, totodată, întocmirea proiectului autonomiei Basarabiei, pe temeiul național și teritorial, alcătuirea unităților militare moldovenești și introducerea limbii române în toate școlile.

Între 8 și 14 septembrie 1917 s-a desfășurat la Kiev Congresul popoarelor din Rusia, la care au participat delegați din partea a 13 națiuni și naționalități, printre care și o delegație din Basarabia. Teofil Iancu, un alt mare erou al unirii Basarabiei cu Țara, membru al acestei delegații, a declarat în numele P.N.M. „Salut congresul națiunilor în numele românilor din Basarabia! Mulți ați auzit de moldoveni, dar puțini știți că națiunea moldovenească nu există. Este o națiune română. Numele de moldovean și moldoveni este numai teritorial, dar nu național, iar dacă noi numim moldovenești comitetele și organizațiile noastre, facem aceasta numai din punct de vedere tactic, fiindcă cuvântul „român” sună prea aspru în urechile vrăjmașilor noștri, de care avem mulți, ca și dumneavoastră”.

Din toamna anului 1917, pe fondul înrăutățirii și destabilizării vieții publice din Rusia prin ascensiunea bolșevicilor la putere, mișcarea pentru ieșirea Basarabiei de sub tutela Petrogradului a luat un nou

avânt. La cârma conducerii acțiunilor național-revoluționare – având drept obiective autonomia, constituirea organului reprezentativ, introducerea limbii române în școală, biserică și administrație, împrumutarea țăranilor cu pământ, formarea armatei naționale –, s-a situat Comitetul Executiv Central Moldovenesc/C.E.C.M. al Sfatului de Deputați ai Soldaților și Ofițerilor, cea mai influentă organizație politico-militară din Basarabia, condusă de un alt vajnic luptător pentru unire și erou al Basarabiei, Gherman Pântea. Din inițiativa lui Pântea [5, p. 16], C.E.C.M. a trimis în cele 105 plase ale Basarabiei câte un reprezentant cu misiunea de a pune în discuție obiectivele viitoare ale populației Basarabiei. Procesele-verbale (protocoalele – n.n.), redactate la sfârșitul adunărilor respective din plase, scot în evidență unanimitatea susținerii de locuitorii provinciei a obiectivelor propuse de P.N.M.

În acest climat favorabil derularea evenimentelor s-a precipitat și la 20 octombrie s-a întrunit la Chișinău Marele Congres al ostașilor moldoveni, la care au participat 800 de delegați, reprezentând peste 250.000 de ostași moldoveni (după unii autori 300.000 – n.n.), aflați în diferite garnizoane și pe diferite fronturi. Acest congres a hotărât naționalizarea oștilor moldovenești și convocarea în cel mai scurt timp a Sfatului Țării, care urma să fie format din 150 de membri, proporțional cu numărul locuitorilor de diferite etnii de pe teritoriul Basarabiei, respectiv 105 români, 15 ucraineni, 14 evrei, 7 ruși, 2 germani, 2 bulgari, 2 găgăuzi, un polonez, un armean și un grec [6]³.

Întrunit la Chișinău, Sfatul Țării în istorica zi de 2 decembrie 1917 a proclamat Basarabia Republică Democratică Moldovenească și a ales primul guvern al noii republici, denumit Sfatul Directorilor. Întrucât în urma armistițiului de la Brest-Litovsk (3 decembrie 1917) trupele rusești au început să părăsească fronturile din vest întorcându-se în Rusia, la fel și prizonierii ruși sau cei germano-ungari, s-a ajuns la numeroase acte de violență și dezordine pe teritoriul noii republici. În aceste condiții, Sfatul Directorilor a cerut guvernului român ajutor militar pentru apărarea liniilor ferate și a depozitelor de aprovizionare (cca 100.000 de vagoane de cereale, grăunțe și fân se aflau depozitate pe teritoriul Basarabiei încă din perioada pregătirii intrării țării în război). Generalul Iancovescu, ministrul de război al României, a dat ordin ca un detașament de 1000 de voluntari ardeleni și bucovineni, foști prizonieri care veneau de la Kiev, să se oprească la Chișinău pentru a se pune la dispoziția Sfatului Țării.

³ Vezi extras din cuvânt de salut de Pan Halipa la deschiderea Congresului ostașilor moldoveni.

Către sfârșitul anului 1917, trupele rusești și dezertorii care părăseau în debandadă frontul român (peste 1 milion de oameni – n.n.) au încercat să se stabilească în Basarabia, iar comitetele lor revoluționare conduse de *Front-Otdel* (secția front bolșevică – n.n.) a inițiat acțiuni de lichidare a Sfatului Țării și a organelor militare și administrative ale acestora pentru a stăvili procesul de unire a Basarabiei cu România. La 6 ianuarie 1918, trupe ale *Front-Otdelului* au dezarmat în gara Chișinău batalionul de voluntari ardeleni și bucovineni, care veneau de la Kiev pentru a se pune la Chișinău la dispoziția Sfatului Țării, iar un așa-zis Tribunal revoluționar extraordinar a arestat pe președintele Sfatului Țării Ion Inculeț și pe președintele Sfatului Directorilor, P. Erhan. În aceeași zi, ca urmare a acțiunilor hotărâte ale unui detașament al gărzilor naționale moldovenești, cele două personalități politice au fost eliberate. Prin aceste acțiuni se crease o situație explozivă în Basarabia, situație care periclita spatele frontului român și aprovizionarea trupelor româno-ruse din depozitele instalate între Prut și Nistru. În aceste condiții, Sfatul Țării s-a adresat guvernului român de la Iași, solicitând ajutor militar imediat [7]⁴. Din cauza implicațiilor militare și politice, solicitările respective au fost amplu analizate și dezbătute de factorii de conducere de la Iași, precum și cu reprezentanții militari aliați sau ai comandamentului armatei ruse din Moldova. Șeful Misiunii Militare Franceze din România, generalul Henri Berthelot, nota în jurnalul său din acea perioadă: „14 decembrie. Doi membri ai Sfatului Țării de la Chișinău, domnii Pelivan și Cristi vin să-mi ceară să uzez de influența mea pentru a-i ajuta să restabilească ordinea în Basarabia și, mai ales, în căile ferate/.../ 29 decembrie, după-amiază, ședința la Ministerul de Război cu Iancovescu. Se aprobă soluția din această dimineață ca și preluarea de către români a proviziilor de la Socola și supravegherea de către trupele române a căii ferate Ungheni-Chișinău-Bender și a depozitelor românești din Basarabia. Trimiterea de trupe române în Basarabia va da naștere, desigur, în Rusia la aspre reproșuri. Pentru a menaja susceptibilitățile, convenim cu reprezentantul meu la Chișinău, maiorul D Albiat, să fie intermediarul dintre directoratul moldovenesc și comandantul trupelor române de etape/.../ 2 ianuarie 1918. Directorul căilor ferate basarabene mă roagă să intervin să fie trimise cât mai repede posibil trupele române pentru asigurarea pa-

⁴ În detaliu, campania celor patru divizii române în Basarabia din anul 1918, a se vedea în: Kirițescu Constantin. *Istoria Războiului pentru întregirea României, 1916–1919*, vol. II, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 239 și urm.

zei căilor ferate iar a doua zi, la 3 ianuarie, generalul Scerbacev (comandantul trupelor rusești de pe frontul român – n.n.) îmi cere să obțin trimiterea imediată a trupelor române în Basarabia, unde se semnalează în fiecare zi acte de jaf.”

În ziua de 5 ianuarie 1918 a pornit din Iași un detașament de grăniceri români și voluntari ardeleni organizat pe trei eșaloane, primul dintre ele fiind însoțit de reprezentantul lui Scerbacev, generalul rus Kanzero. După ce au debarcat la Ghidighici, ultima gară înainte de Chișinău, primele două eșaloane au fost atacate de trupele *Front-Otdelului*, mult superioare numeric și în dotarea cu armament, drept care ostașii români au fost nevoiți să se retragă în pădurea Durleștilor și de acolo prin Trușeni-Ulmu spre Prut. Ultimul eșalon, al cărui înaintare fusese întârziată de bolșevici, a fost atacat în gara Cornești, unde generalul Nekrașov, comandantul Armatei IX Ruse, și colonelul Sokolovk, care însoțeau acest eșalon, au fost capturați și uciși în mod bestial, trupurile lor fiind tăiate în bucăți și aruncate în spatele gării. Din acest moment, *Front-Otdelul* s-a considerat în stare de război cu România și cu moldovenii „separatiști”.

Date fiind aceste condiții, membrii Blocului Moldovenesc creat în sânul Sfatului Țării, au făcut apeluri disperate la guvernul român pentru a pune urgent la dispoziția guvernului basarabean forțele necesare pentru restabilirea ordinii. Analizând toate ipotezele și toate riscurile posibile, guvernul de la Iași a ajuns la concluzia că Basarabia trebuie ajutată și salvată cu orice risc. În consecință, la 8 ianuarie 1918, din ordinul guvernului român, Divizia 11 infanterie comandată de generalul Ernest Broșteanu, a trecut Prutul, îndreptându-se spre Chișinău, unde a ajuns în seara zilei de 13 ianuarie 1918. În ordinul de operații date diviziei se preciza: „Măsurile de Securitate pentru aprovizionările Armatei Române și pentru țară însăși înțeleg să nu împiedice cu nimic autoritatea politică a guvernului Republicii Moldovenești ... Trupele noastre vor fi la dispoziția sa și se vor retrage când guvernul va putea asigura securitatea prin propriile sale forte [7]. Ulterior au fost introduse în Basarabia și celelalte trei divizii românești, cu ajutorul cărora întreg teritoriul Basarabiei a fost curățat de hoardele bolșevice. Unele dintre acestea au avut de purtat lupte destul de violente, precum cele de la Tighina, Bender, Vâlcov, Cetatea Albă ș.a., desfășurate aproape în întreaga lună ianuarie. Până la urmă rezistența *Front-Otdelului* a fost înfrântă și în luna februarie tot hotarul Nistrului de la Hotin până la mare se afla sub autoritatea guvernului de la Chișinău.

Nefăcând nicio referire direct la Basarabia, dar desigur, în strânsă legătură cu evenimentele deru-

late aici, în 13 ianuarie 1918 Consiliul Comisarilor Poporului de la Petrograd transmitea următoarele hotărâri: „Să se rupă orice relațiuni diplomatice cu România și să se expulzeze pe drumul cel mai scurt Legația României precum și toți agenții autorităților române ... Să se declare sechestrat pentru oligarhia română depozitul de aur al României păstrat la Moscova; puterea sovietică își ia răspunderea pentru păstrarea acestui depozit și se obligă să-l restituie în mâinile poporului român [8, pp. 203-204].

În luna ianuarie 1918, tot mai multe organizații politice, administrative, sociale, profesionale au lansat chemări, prin care cereau populației să militeze pentru înfăptuirea grabnică a unirii. În acest sens s-au pronunțat Consiliul orășenesc moldovenesc, Comitetul studenților moldoveni din Chișinău, corpul didactic din județul Chișinău, adunările generale ale zemstvelor (organe locale administrative) din Bălți și Soroca, precum și multe organizații.

Când la 24 ianuarie 1918 se sărbătoreau 59 de ani de la Unirea Principatelor, în mod simbolic, la Chișinău, Sfatul Țării a proclamat independența Basarabiei. Țara noastră, se stipula în Declarația de independență, înfăptuindu-și dreptul dobândit de revoluție de a-și hotărî singură soarta, s-a declarat Republică Democratică Moldovenească, slobodă, de sine stătătoare și neatârnată, având ea singură dreptul de a-și hotărî soarta în viitor. Proclamarea neatârării este o cerință politică a vremii [3, p. 192].

Proclamarea independenței a înflăcărat spiritele și a dat noi aripi luptei pentru unire „Noi socotim – scria ziarul *România Nouă* adresându-se Comitetului Central al Studenților Basarabeni – că mântuirea neamului nostru este numai în unirea tuturor fiilor noștri într-o singură țară. Noi de la străini nu mai așteptăm nimic; toată nădejdea ne-o punem în viața la un loc cu toți frații noștri români. Noi vrem o Românie a tuturor românilor”.

Însuflețiți de același clan profund patriotic, scriitori din Regatul Român, Transilvania și Bucovina, printre care amintim pe George Ranetti, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, Eugen Heroveanu, Ion Pilat, Mihai Sorbul și alții, au adresat o impresionantă chemare la sfârșitul lunii ianuarie în care precizau că: „A sosit ceasul cel mare, întru care atât am nădăjduit să ne întindem mâinile și să ne îmbrățișăm. Înfrățirii în care frate cu frate se caută. A fost la o laltă țara lui Ștefan Voievod cel Mare și Sfânt, am luptat și am suferit împreună prin veacuri. A venit, fraților, vremea ca neamul nostru să nu mai cunoască hotar pentru dragostea lui, pentru limba noastră cea dulce. Cultura, limba și școala noastră de acum trebuie să ne unească pe veci și nedespărțiți vom rămâne până la sfârșitul sfârșitului”.

Drept recunoștință, încă de la 26 februarie 1918 o delegație formată din Ion Inculeț, președintele Republicii Moldovenești, și doctorul D. Ciugureanu, primul ministru al Republicii, a venit la Iași să mulțumească regelui Ferdinand I pentru ajutorul militar dat tinerei republici. Impresionați de personalitatea regelui, patriotismul acestuia și cordialitatea primirii, cei doi fruntași moldoveni au purtat de asemenea o amplă discuție cu Alexandru Averescu, primul ministru al României, și el basarabean de origine, din care reieșea că trebuie să se mai aștepte puțin în privința proclamării Unirii, pentru că momentul nu este favorabil, în discuție fiind prioritare condițiile păcii de la Buftea și în aceste condiții forțarea unirii ar apărea ca un act realizat sub influența unor forțe străine poporului nostru.

Concomitent, pe teritoriul Basarabiei, acțiuni în favoarea proclamării unirii s-au întreprins. Tot mai multe erau zestvele, organizațiile și comitetele care votau moțiuni, prin care se declarau pentru unirea imediată cu România. O nouă delegație a Sfatului Țării compusă din I. Inculeț, Pan Halippa și Daniel Ciugureanu, a venit din nou la Iași pe 2 martie pentru a lua legătura cu noul guvern al României condus de Alexandru Marghiloman. În context, discutând cu reprezentantul Franței pe lângă guvernul român, contele de Saint Aulaire, acesta spunea fruntașilor moldoveni: „Faceți unirea cât mai degrabă. Nimeni nu se va găsi printre aliați care să nu sprijine acest început al înfăptuirii României Mari”. În aceeași idee, s-a pronunțat în discuția cu delegația moldovenească și Alexandru Marghiloman. Într-un asemenea context, întrunit de urgență în ziua de 27 martie 1918, Sfatul Țării, dând glas hotărârii manifestate în toate zonele Basarabiei și în toate straturile societății, a adoptat cu 86 de voturi pentru, 3 contra și 26 de abțineri Declarația de Unire a Basarabiei cu România, în care se spunea: „Republica Democratică Moldovenească Basarabia, în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum 100 și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna, se unește cu mama sa România” [5, pp. 23-24]⁵. La aflarea acestei vești, după cum se arată în ziarul *Sfatul Țării* din acele zile „Publicul zguduit de entuziasm, striga: Trăiască România Mare ! ... Deputații și publicul se îmbrățișau și se sărutau. Ochii tuturor sunt înrouați de lacrimi de bucurie”.

La data de 30 martie 1918, cu prilejul sosirii la Iași a membrilor guvernului Republicii Democratice

⁵ În paginile următoare autorul prezintă și lista celor 86 de deputați ai Sfatului Țării care au votat unirea, cu localitățile lor de proveniență – n.n.

Moldovenesti, pentru a anunța oficial hotărârea de unire, au fost inițiate grandioase manifestații. După cum relatează ziarul *România Nouă*: „Deși zi de lucru, lumea uitase de treburi și mii de oameni alergau de dimineață spre gară ca să vadă ceea ce niciodată nu mai văzuse. Pe tot parcursul drumului armată, steaguri tricolore, ordine și însuflețire.”

În toastul rostit la prânzul oferit în cinstea reprezentanților Basarabiei, regele Ferdinand I spunea: „Vă salut azi, pe voi, frați de dincolo de Prut. Voi sunteți aceia care ați înțeles sentimentul ce de mult domnea în inimile fraților voștri moldoveni ai Basarabiei; I-ați înțeles așa de bine că azi putem vorbi unii cu alții și ca frați și ca prieteni. Sărbătorim astăzi înfăptuirea unui vis care demult zăcea în inimile tuturor românilor de dincolo și de dincoace de apele Prutului. Din graniță ați făcut punte unindu-vă cu țara-mumă și de aceea vă zic: Bine ați venit între noi! [4, p. XXXVIII].

Apoi, prin Înalt Decret Regal nr. 842 din 9 aprilie 1918, a fost adoptat actul de unire al Basarabiei cu România, 2 reprezentanți ai Sfatului Țării, Ion Inculeț și Daniel Ciugureanu, fiind numiți ca miniștri fără portofoliu în guvernul român, iar pentru administrarea provizorie a Basarabiei a fost numit un consiliu directorial format din 9 persoane [4, p. XXXVIII].

Actul de la 27 martie 1918 a fost încununarea luptei și jertfei eroice a câtorva generații de români locuitori ai acestei provincii pentru păstrarea ființei lor naționale pentru drepturi politice și sociale și pentru eliberarea de sub cnutul rusesc. A fost un act ce se înscria în amplul proces de autodeterminare națională și politică, ce cuprinsese întreaga Europă odată cu războiul mondial.

Înfăptuirea unirii Basarabiei cu România a fost atestată la 3 martie 1920 de Consiliul Suprem al Conferinței de Pace de la Paris, care a recunoscut legiti-

mitatea acestui act, iar în anul 1922 – prin ratificarea Tratatului de Pace de către principalele mari puteri: Marea Britanie, Franța, Italia, ceea ce constituia recunoașterea internațională a unirii Basarabiei cu România realizată la 27 martie/9 aprilie 1918. Din păcate, ceea ce a realizat atunci generația unirii provinciei cu patria-mamă a durat prea puțin (22 de ani – n.n.) pentru că după cum se știe, în 1940, cnutul rusesc a rănit din nou trupul firav al Basarabiei. Prin ultimatumul sovietic din iunie 1940, provincial românească a intrat din nou sub dominația rusă, situație în care se află și astăzi, spre rușinea clasei sale politice.

Bibliografie:

1. Vezi pe larg în volumul *Eroi și eroism la români*. Ediție îngrijită de prof. univ., dr. Jipa Rotaru. Constanța: Editura Fundației *Andrei Șaguna*, 2006.
2. X.X.X. *România în anii primului război mondial*, vol. I, București: Editura Militară, 1987.
3. Petrencu Anatol. *O istorie a Basarabiei*. Chișinău: Editura Serebia, 2015.
4. Căpitan Andronachi Ghe V. *Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii*. Ediție îngrijită de Jipa T. Rotaru, Neculai Moghior, Ion Dănilă. București: Editura Asociației pentru Educație Democratică, 2000.
5. Tașcă Mihai. *100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România*. În: Biblioteca Centenarul Marii Uniri 1918–2018. *Basarabia – Pământ românesc*. Antologie, vol. I, Chișinău: Editura Serebia, 2017.
6. Constantin Ion, Negrei Ion. *Pantelimon Halipa, apostol al neamului românesc*. Studii și documente. Chișinău: Notograf Prim, 2013.
7. Rotaru Jipa. *Armata Română în sprijinul unirii Basarabiei cu România*. În: Buletin științific al cadrelor didactice din Academia Militară. București, 1990.
8. Kirițescu Constantin. *Istoria Războiului pentru întregirea României, 1916–1919*, vol. II, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.